
Securitatea personalului ONU în misiunile și operațiile de pace

The security of United Nations personnel in peace missions and operations

Student doctorand Marius Vasile MANGA*

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: mangamarius77@yahoo.com

Abstract

Personalul organizațiilor și organismelor internaționale este expus nu numai la situații de conflict existente în state în colaps în care se desfășoară misiuni și operații de pace, dar și la o nouă gamă de riscuri și amenințări, rezultate dintr-un tablou securitar complex, dominat de noi mutații conceptuale și de un ritm alert privind dezvoltarea tehnologică. Trendul victimelor în rândul angajaților Organizației Națiunilor Unite (ONU) în ultimii ani rămâne ridicat, ceea ce ne arată că, în continuare, violența armată constituie un fenomen amplu în zonele misiunilor și operațiilor de pace. Procesul de reducere a riscului este complex și se bazează pe nevoia de realizare a unei evaluări permanente și de o manieră adaptativă a situației de securitate, precum și pe o corelare continuă a acestor riscuri cu nivelul de capabilități avute la dispoziție.

The personnel of international organizations and bodies are exposed to a variety of risks and threats, not only in existing conflict situations in collapsing states where peacekeeping missions and operations are carried out, but also due to a complex security environment dominated by new conceptual mutations and an alert pace of technological development. The trend of casualties among United Nations (UN) employees in recent years remains high, indicating that armed violence is still widespread in mission areas and peace operations. The process of mitigating risk is complex and based on the need for a permanent assessment of the security situation in an adaptive manner, as well as a permanent correlation of these risks with the level of available capabilities.

Cuvinte-cheie:

conflict; riscuri; atacuri armate; colaps; amenințări; căști albastre.

Keywords:

conflict; risks; armed attacks; collapse; threats; blue helmets.

Numărul total al conflictelor internaționale clasice, tradiționale a scăzut de la începutul anilor '90, iar cele actuale, emergente au loc în regiuni cu potențial de risc ridicat. Fragmentarea statelor prin controlul ineficient al guvernului asupra teritoriului și populației, diviziunile etnice și religioase, nivelul scăzut al serviciilor sociale etc. contribuie la colapsul statelor, generând insecuritate. Reconstrucția unui astfel de stat nu este posibilă fără intervenția comunității internaționale, prin mijloacele și instrumentele avute la dispoziție: misiunile și operațiile de pace.

Scopul studiului vizează observarea sistematică a evoluțiilor din punct de vedere securitar care au loc în cadrul misiunilor și operațiilor de pace ale Organizației Națiunilor Unite (ONU), și impactul asupra securității personalului propriu. Vom diagnostica deficiențele din plan structural care afectează aceste misiuni, având în vedere evoluția conceptului de securitate în cadrul ONU, dar și gama de amenințări și riscuri la adresa celor responsabili cu asigurarea securității.

În acest sens, metodele utilizate în evaluarea stării reale privind nivelul de securitate a personalului ONU în misiuni și operații de pace s-au concentrat pe prelucrarea și interpretarea datelor colectate din documentele de tip statistic ale organizației, precum și pe observarea sistematică și interpretarea acestora, în sensul emiterii unor concluzii la problematica de studiu.

Un aspect cheie al acestei problematici nu este acela că situațiile de conflict au devenit mult mai violente sau mai numeroase în ultimii ani, ci, mai degrabă, că personalul organizațiilor internaționale, în special al Organizației Națiunilor Unite, a devenit mai expus riscurilor de securitate în zonele de conflict.

Expunerea crescută la riscuri are o strânsă legătură cu:

1. multitudinea de mandate care trebuie îndeplinite de misiunile și operațiile de pace;
2. gama diversificată de amenințări care caracterizează mediul de securitate al zonelor de risc în care se desfășoară astfel de misiuni;
3. angajamentele de tip competitiv, pentru implementarea diverselor proiecte, ale fondurilor, programelor, agențiilor, organizațiilor nonguvernamentale (ONG) în zone cu grad ridicat de risc.

În plus, proliferarea armamentului a avut un impact semnificativ atât asupra mediului politic, cât și asupra celui de securitate, cu impact direct asupra conflictelor contemporane. Diferite grupări care acționează în astfel de medii pot să se înarmeze și să creeze un grup armat activ într-un timp relativ scurt. Cu un minim de pregătire, aceste grupări se pot angaja în conflicte cu alte grupări, miliții sau forțe guvernamentale. În acest mediu, Organizația Națiunilor Unite devine o țintă directă pentru grupările care consideră prezența acesteia ca fiind contrară intereselor și obiectivelor lor.

Impactul evoluției operațiilor și misiunilor de pace asupra securității personalului propriu

Operațiile clasice de menținere a păcii aveau în vedere, printre altele, în opinia prim-secretarului general Dag Hammarskjold, „interzicerea oricărei inițiative privind uzul de forță, *exceptând autoapărarea*” ([Organizația Națiunilor Unite 1958](#), 31). Forțele ONU trebuiau așadar să fie neutre, fără să se poziționeze de o parte sau de alta a celor implicați în conflict, această abordare devenind un principiu de bază care a rezistat până la sfârșitul Războiului Rece.

Cu toate acestea, așa după cum se poate observa din graficul de mai jos, numărul victimelor în rândul personalului misiunilor și operațiilor de pace a fost în continuă creștere până în anul 1990, acest lucru determinând o postură mai puternică din partea organizației.

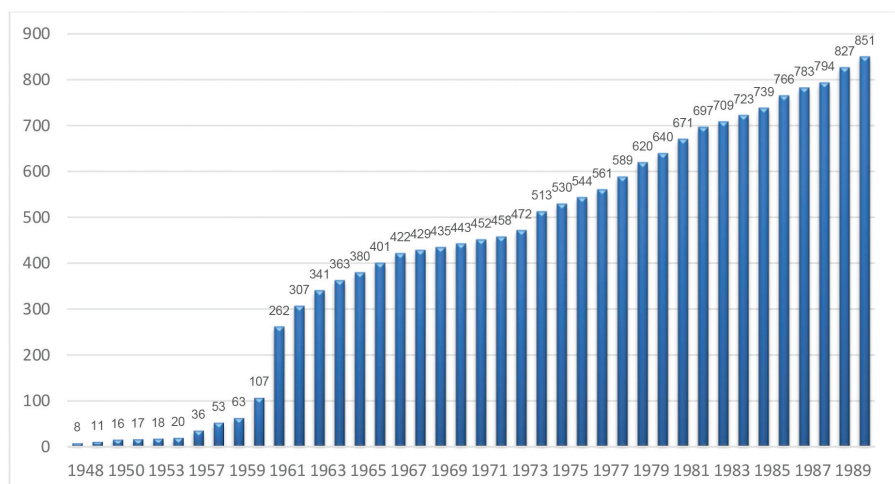


Figura 1. Numărul de victime (cumulativ) din rândul personalului ONU (misiuni de menținere a păcii) în intervalul 1947-1990

Sursa: calculele autorului, în baza datelor DPKO ([Departamentul ONU de menținere a păcii 2022b](#))

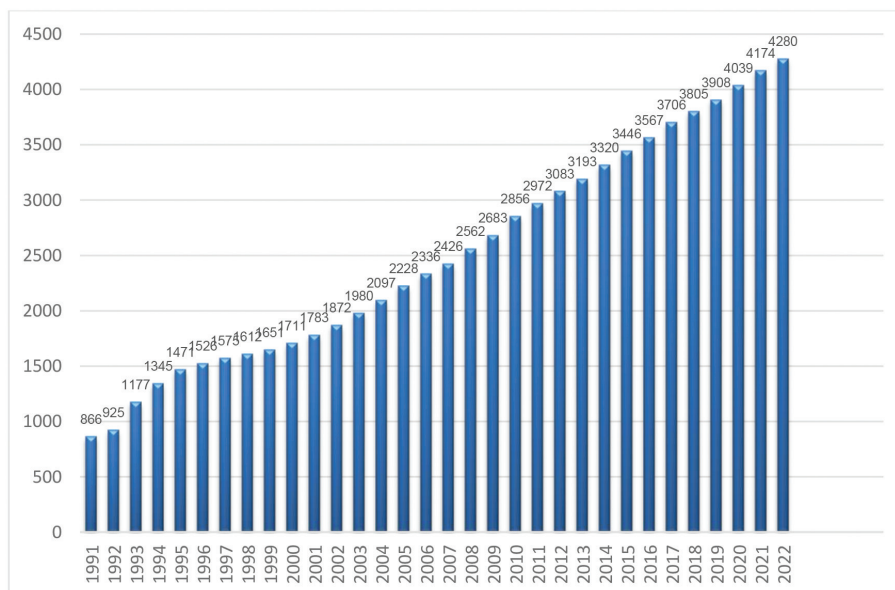
Un document programatic al organizației de la începutul anilor '90, „*Agenda pentru pace*”, asumat de Secretarul General ONU de la acea vreme, Boutros Ghali, a determinat o schimbare de viziune în ceea ce înseamnă folosirea forței pentru căștile albastre. Apare conceptul de unități pentru operații de impunere a păcii („*peace enforcement units*”) ([Organizația Națiunilor Unite 1992](#)), cu circumstanțe clar definite în care acestea să se desfășoare.

Sfârșitul Războiului Rece a marcat apariția de noi conflicte pe scena globală și, implicit, o creștere a numărului misiunilor ONU. Astfel, numărul de angajați ai ONU din misiunile de menținere a păcii sau politice a crescut de peste șapte ori între 1991 și 2022, ajungând la peste 75.000 ([Departamentul ONU de menținere a păcii 2021](#)).

Are loc, totodată, o diversificare a mandatelor acestor misiuni și operații de pace, sarcinile privind reconstrucția și dezvoltarea statelor în colaps fiind completate cu activități de prevenire, mediere și soluționare a conflictelor. Acest lucru a determinat o mobilitate mai ridicată a personalului organizațiilor internaționale, în special în zonele de conflict, sporind astfel gradul de risc și expunere.

Concomitent cu această dinamică, s-a constatat o creștere a numărului de decese în rândul personalului ONU după 1990, ca urmare a unor acțiuni violente. Astfel, în 1993, 252 de angajați ai misiunilor de menținere a păcii și-au pierdut viața (127 din cauza unor acțiuni violente), față de 59 în anul precedent (Departamentul ONU de menținere a păcii 2021), acesta fiind, de altfel cel mai mare număr de morți înregistrat într-un an în misiunile ONU de menținere a păcii.

Figura 2. Numărul de victime (cumulativ) din rândul personalului ONU (misiuni de menținere a păcii) în intervalul 1990-2022
Sursa: calculele autorului, în baza datelor DPKO (Departamentul ONU de menținere a păcii 2022b)



Conceptul privind impunerea păcii, vizat prin documentul „*Agenda pentru pace*” fusese implementat, dar trendul privind situația personalului decedat în misiuni a rămas ascendent, așa după cum se poate vedea din graficul de mai sus, ca urmare a deteriorării situației de securitate în zonele în care se desfășurau misiuni de pace. Evoluția evenimentelor ulterioare la nivel global – focarele de conflict, izbucnite în țări precum Angola, Rwanda, Somalia, fosta Iugoslavie și atrocitățile comise – a arătat cât se poate de clar că este nevoie de o resetare a acestor operații de pace, incapabile să facă față unor astfel de conflicte.

În anul 1995 Secretarul General emite un supliment la documentul inițial (Organizația Națiunilor Unite 1995), în care abordarea privind folosirea păcii în operațiile de menținere a păcii este mult mai elocventă. Crește semnificativ importanța protecției civililor prinși în conflictul dintre două sau mai multe părți beligerante, iar folosirea forței, începând cu anul 1999, se va face în baza Capitolului 7 din Cartă, în vederea îndeplinirii misiunii primite de către contingente. Astfel, forțele de menținere a păcii nu mai aveau doar un rol reactiv, ci, prin preluarea inițiativei, abordarea devenea de tip proactiv în ceea ce privește recurgerea la forță.

Anii 2000 marchează o schimbare de abordare referitor la securitatea personalului civil existent în aceste misiuni și operații de pace. Dacă sistemul de securitate al anilor '90 era coordonat printr-un Birou al Coordonatorului de Securitate al Națiunilor Unite (UNSECOORD), numit de Secretarul General, în 2001 Adunarea Generală a autorizat

numirea unui Coordonator de Securitate al ONU la nivelul de Asistent Secretar-General, sporindu-se, totodată, în anul 2002, numărul de posturi de ofițeri de securitate din teritorii care ajungea la 300 (100 de angajați internaționali și 200 de recrutări pe plan local) (Departamentul de Siguranță și Securitate al ONU, fără an). Pe lângă UNSECOORD, Departamentul Operațiilor de Menținere a Păcii (DPKO) avea implementată propria structură de securitate pentru personal civil în operații de menținere a păcii.

Evaluăm că evoluția misiunilor de pace, în special după încheierea Războiului Rece, creșterea numărului de trupe participante la misiuni, diversificarea mandatelor pe linia prevenirii, medierii și soluționării conflictelor au afectat nivelul de securitate a personalului propriu. Totodată, schimbările care țin de tipologia conflictelor și apariția unor noi tipuri de amenințări (hibride, asimetrice) au modelat mediul operațional specific zonelor de risc. Numărul de victime, în creștere de la an, la an a dus la schimbări majore în ceea ce înseamnă conceptul de securitate în cadrul ONU.

Constituirea Departamentului de Siguranță și Securitate (DSS – *Department of Safety and Security*), punct de cotitură privind conceptul de securitate în cadrul organizației

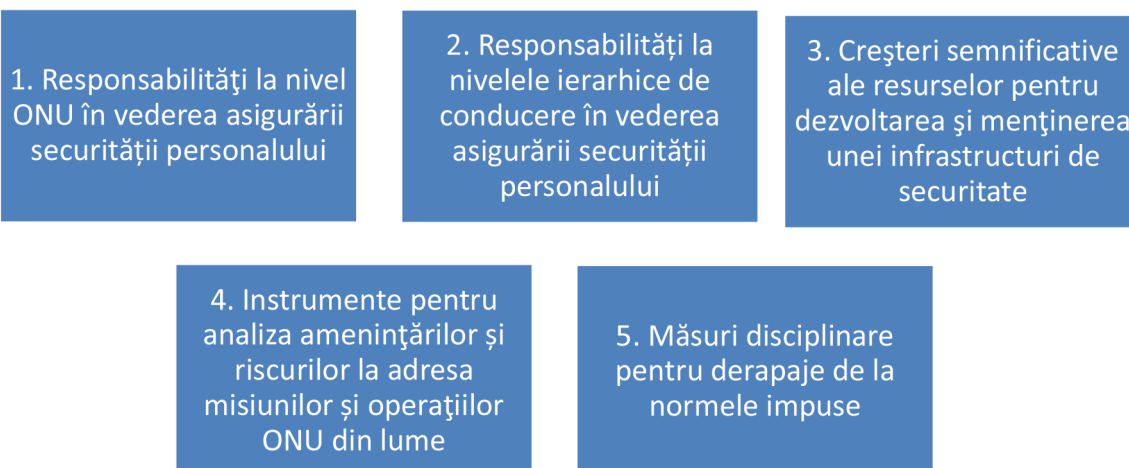
În pofida creșterii preocupărilor privind conceptul de securitate, momentul de cotitură în domeniul securității personalului ONU a fost atacul sinucigaș cu un camion-capcană asupra sediului ONU de la Hotel Canal din Bagdad, din 19 august 2003, atac în urma căruia și-au pierdut viața 22 de angajați ONU (inclusiv Reprezentantul Special al Secretarului General în Irak) și au fost rănite peste 150 de persoane.

La doar câteva săptămâni după explozia din 19 august, ONU a fost din nou ținta unui atac la Hotelul Canal, din care au rezultat 2 decese și 19 răniți, inclusiv 2 angajați ai ONU. În urma investigației atacului, raportul Comitetului Independent privind Siguranța și Securitatea personalului ONU, condus de Martti Ahtisaari, fostul președinte finlandez, cunoscut drept Comitetul Ahtisaari, a făcut următoarea evaluare, definitivă pentru viitorul conceptului de securitate în cadrul organizației:

„ONU ar putea, teoretic vorbind, să fie ținta atacurilor oriunde și la orice moment, de la Bagdad la Kabul, Nairobi, Jakarta, Geneva sau New York. Nu există indicii că făptuitorii atacului din Bagdad se vor abține de a ataca alte ținte ONU din lume.” (Organizația Națiunilor Unite 2003, 24)

Comisia Ahtisaari, prin urmare, a făcut apel la o nouă strategie de securitate revizuită pentru ONU, cu cinci piloni esențiali (Organizația Națiunilor Unite 2003, 26-28).

Ca urmare a acestui demers, în 2004, Secretarul General ONU a prezentat, în cadrul celei de a 59-a sesiuni a Adunării Generale, raportul A/59/365, din 11 octombrie 2004, cu titlul *”Strengthened and unified security management system for the United*



Nations” ([Organizația Națiunilor Unite 2004](#)), în care se arăta starea de fapt a sistemului de securitate al Organizației Națiunilor Unite și se propuneau măsuri radicale pentru consolidarea acestei părți importante a organizației.

Acest lucru a dus la adoptarea Rezoluției *A/RES/59/276, XI, 7-23 decembrie 2004* de către Adunarea Generală, prin care a fost creat Departamentul de Siguranță și Securitate (*DSS – Department of Safety and Security*), în scopul coordonării efective a misiunilor ONU, din punctul de vedere al securității, prin asigurarea unui răspuns coerent, eficient și în timp util pentru toate amenințările la adresa personalului ONU.

În timpul unei revizuirii la nivel strategic, începută în perioada 2014-2015, *DSS (Department of Safety and Security)* încearcă să se adapteze mediului global de securitate cu noi provocări și tipuri de amenințări, printr-o mai bună integrare a resurselor de securitate existente ([Organizația Națiunilor Unite 2015](#)).

Astfel, departamentul de securitate a inițiat proiectul de integrare în cadrul Secretariatului Națiunilor Unite (*UNSSSIP – United Nations Safety and Security Secretariat Integration Project*) pentru a integra resursele de securitate (personal și capacități) ale *DPA (Department of Political Affairs, devenit din 2019 Department of Political and Peacebuilding Affairs – Departamentul de afaceri politice și de consolidare a păcii)*, *DPKO (Department of Peacekeeping Operations, devenit, din 2019, Department of Peace Operations – Departamentul pentru operațiuni de pace)*, *DFS (Department of Field Support devenit, din 2019, Department of Operational Support – Departamentul de suport operațional)* și *DSS (Department of Safety and Security)*, toate sub gestionarea și responsabilitatea *DSS (Misiunile permanente ale ONU 2016)*.

Departamentul de Siguranță și Securitate realizează, astfel, prin integrarea personalului de siguranță și securitate din cadrul Secretariatului o eficiență mai mare în asigurarea serviciilor de securitate. Astfel, în cadrul unei strategii de securitate cuprinzătoare, toate entitățile ONU implicate într-o anumită zonă de conflict implementează standarde comune și proceduri stricte de securitate.

Ce se întâmplă însă cu trupele participante ale statelor membre care sunt detașate în misiuni de pace cu rol în asigurarea securității bazelor ONU și a personalului?

Dacă anii de început ai misiunilor de pace presupuneau misiuni, sub Articolul VI din Carta ONU, așa după cum am arătat mai sus, gama de amenințări asimetrice, caracteristică acestui început de mileniu, constituie o provocare majoră. Putem spune că steagul ONU și casca albastră nu mai oferă „protecție”, și o abordare mult mai incisivă este necesară pentru contracararea acestor amenințări.

Din numărul total de victime (4.266) în rândul angajaților ONU, începând cu anul 1948 până în prezent, 1.108 ([Departamentul ONU de menținere a păcii 2021](#)) și-au pierdut viața, din cauza atacurilor armate asupra personalului și bazelor sau asupra convoaielor ONU. De altfel, membri ai personalului militar, de poliție și securitate, decedați în astfel de misiuni (ca urmare a atacurilor armate, accidentelor, bolilor) constituie procentul cel mai ridicat 77% dintr-un efectiv de 4.266.

Trendul negativ s-a menținut, din nefericire, și mai aproape de zilele noastre. În perioada 2013-2017, a fost înregistrat cel mai mare număr de victime din ultimii cinci ani: 623, cu un trend ascendent privind numărul victimelor atacurilor armate (203) ([Departamentul ONU de menținere a păcii 2022c](#)).



Figura 3. Numărul victimelor din rândul personalului ONU (misiuni de menținere a păcii), din perioada 2013-2017 cu cele mai multe decese din istoria ONU
Sursa: calculele autorului, în baza datelor DPKO ([Departamentul ONU de menținere a păcii 2022b](#))

Acest lucru se întâmplă deoarece contingentele militare și de poliție sunt cel mai expuse accidentelor, bolilor și atacurilor armate, desfășurând deseori misiuni în afara bazelor ONU, în zona comunităților, în condiții de risc ridicat. Atacatorii dispun de o gamă diversificată de modalități de executare a atacurilor asupra personalului ONU: atacuri la locații cu arme de foc, ambuscade; instalare de dispozitive explozive improvizate; folosirea de mașini-capcană etc. De cele mai multe ori, dotarea neadecvată a personalului, pregătirea insuficientă pentru zonele de risc, procedurile operaționale neconforme pe timpul desfășurării misiunilor și calitatea precară a informațiilor și datelor primite pe perioada evaluărilor de securitate duc la reacții întârziate sau la absența acestora.

Concluzii

În ceea ce privește consolidarea conceptului de securitate a personalului propriu, este necesară o regândire a răspunsului de tip militar la atacurile armate, executate asupra bazelor ONU și personalului organizației.

Operațiile de pace au personal atât militar, cât și civil, din țări cu nivel diferit de dezvoltare, fapt ce presupune o gamă de provocări variate pentru acest tip de misiuni. Proveniența personalului misiunii de pace din țări slab dezvoltate economic poate influența gradul de dotare al personalului militar, precum și nivelul scăzut de instruire și pregătire în domeniul misiunilor multinaționale. Riscurile și amenințările trebuie privite într-un cadru mai larg, având în vedere faptul că insecuritatea nu ține cont de granițele trasate pe hartă, fiind constituite facțiuni și grupări rebele care dețin monopolul violenței și care acționează transfrontalier, cu scopul creșterii influenței în regiune.

Conflictele armate există pentru că există arme la îndemâna acestor grupări de criminalitate organizată. Având în vedere că proliferarea armamentului constituie un scop distinct al acestor actori nonstatali, organizația trebuie să identifice și să elaboreze o strategie bine definită privind fenomenul de crimă organizată. Aceste grupări infracționale nu își desfășoară activitatea doar într-un singur stat, ci exportă insecuritate și în statele vecine, perpetuând spirala violenței la nivel regional.

Concluzionând, putem spune că ansamblul de acțiuni ostile și factorii de instabilitate care determină volatilitatea stării de securitate, punând în pericol viața și integritatea personalului în teatrele de operații, constituie o problemă de relevanță majoră. Identificarea unor soluții privind reducerea riscului pentru acest personal este vitală, având în vedere necesitatea implementării mandatelor unor astfel de misiuni și operații de pace pentru atingerea scopului comunității internaționale – acela de promovare a păcii și securității pretutindeni pe glob.

Referințe

Departamentul de Siguranță și Securitate al ONU. fără an. "History of UNDSS." Accesat 12 iunie 2020. <https://dss.un.org/About-Us/-History>.

Departamentul ONU de menținere a păcii. 2021. "Fatalities by year up to 31 Oct 2021." https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/stats_by_year_1_68_october_2021.pdf.

—. 2022a. "Contributions of Uniformed Personnel to UN by Country and Personnel Type." https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/01_contributions_to_un_peacekeeping_operations_by_country_and_post_55_october_22.pdf.

—. 2022b. "Fatalities by Year up to 31 Jan 2022." https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/stats_by_year_1_71_january_2022.pdf.

—. 2022c. "Fatalities by year and incident type up to 11/30/2022." https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/stats_by_year_incident_type_5_81_november_2022.pdf.

—. 2022d. "Troups and Police Contributors." <https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>.

Lehaci, Nicolai-Tudorel. 2017. *Operații multinaționale: curs universitar*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Misiunile permanente ale ONU. 2016. "UNDSS launches integration project for Safety and Security." <https://www.un.int/news/undss-launches-integration-project-safety-and-security-0>.

Organizația Națiunilor Unite. 1958. "Summary study of the experience derived from the establishment and operation of the Force." <https://undocs.org/A/3943>.

—. 1992. "An Agenda for Peace." <http://www.un-documents.net/a47-277.htm>.

—. 1995. "Supplement to an Agenda for Peace." <https://digitallibrary.un.org/record/168325>.

—. 2003. "Ahtissari Report." <https://digitallibrary.un.org/record/529406?ln=en>.

—. 2004. "Strengthened and unified security management system for the United Nations." https://digitallibrary.un.org/record/532572?ln=zh_CN.

—. 2015. "Safety and security of humanitarian personnel and protection of United Nations personnel." <https://undocs.org/A/70/383>.

Seaman, Kate. 2016. *The United Nations, Peacekeeping and Global Governance*. New York: Routledge.